בכדי חייו. המיר לו ויותר מכאן אסור מדרבנן דלמא אתי למיסרך: **רביעא אמר.** מתניתין דקתני מלוין אותן ברבית בתלמיד חכם עסקינן: **טעמא מאי אמרו רבנן.** רבית נכרי אסור שמא ירגיל הנכרי אצלו וילמד ממעשיו. לא גרסינן דלמא אתי למיסרך: **אם כסף תלוה את עמי.** עמי ונכרי בתין לגוות עמי קודם: **ענייך ועניי עירך.** עניים שהם קרובין וממשפחתך: **ענייך קודמין.** דכתיב עמך הקרובין לך: **עניי עירך קודמין לעניי עיר אחרת.** דהנך הוו עמך טפי: **יורד עמו לחייו.** רגיל להתקוטט עמו כאילו הכהו וכאילו בא להורגו. ואני שמעתי רשאי לירד לתוך אומנותו של חביריו ולמעט מזונותיו של חביריו וקשה בעיני שיתירו חכמים לישראל להנקם ולנטור רעה ועוד דאמרי' בכתובות (דף נ.) עד שתיס עשרה שנה מתגנגל אדם עם בנו מכאן ואילך יורד עמו לחייו ומאי יורד לתוך אומנותו איכא הא ליישבו ולכופו לתורה קאמר: **פלוני כפר. שהלוה ישראל ברבית: מתמוטטיים.** דוק הכי עושה אלה לא ימוט הא אם נתן בנשך ימוט: **הללו מתמוטטין ועולין והללו כו'.** והכי משמע קרא כל עושה אלה לא ימוט לעולם כלומר ואם ימוט אין מוטתו מוטת עולם אבל הנותן בנשך ימוט לעולם: **לדיק גמור אינו בולע.** ואע"פ שמתמוטט עולה ואינו נבלע לעולם: **ולא לך אלא לגר.** לעיל קאי. וישאל דברייתא במסכת ערכין (דף ל:) בא וראה כמה קשה מנקה של שביעית אדם נושא ונותן בפירות שביעית סוף מוכר מטלטליו כו' עד לא נאת לידו עד שמוכר עצמו שנאמר ונמכר לך ולא לך אלא לגר: **נמכר לעבודת כוכבים.** לחטוב עצים ולשאוב מים: **אמר מר.** השתא מפרש מאי קשיא ליה דקאמר אינו יודע מהו: **לאו אורח ארעא.** שהוא מתייחד עמה: **גמירי דמיקני קני.** הנקנה בעבד עברי קונה בעבד עברי: **דאנינא.** דיש חילוק בין הנמכר לנכרי לנמכר לישראל: **הגרלנו.** בעבד עברי [הנמכר] לישראל ומת האדון קודם היובל: **אינו עובד לא את הבן ולא את הבת.** שנאמר (שמות כא) ועבדו לעולם ולא לבן: והנמכר לנכרי יליפינן בקדושין (דף יח:) ותשב עם קונהו ולא עם יורשי קונהו: **נגיע לה.** מוחזק בנוע הוא בעייה שאם יקלקלו יחד לא יתפאר לגלות הדבר הלכך אסור לקנותו: **פריץ לה.** וראה היא להפקיר לו את עצמה: **לא תרבי כלבא.** לא תגדל כלב שמא תקלקל עמו: **נגיע לה.** ובטוחה שלא יודע: **כיון דמסריך פריך מירתתא.** לחיות נרדפת לו: **גר תושב.** שקיבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים ואוכל נבילות: **אל תקח מאתו נשך.** אחיך קאי וכי כתיב גר תושב לענין ומי עמך כתיב שאתה מצווה להחיותו: **אבל אתה נעשה לו ערב.** ערבו של לוה כנגד המלוה:

ערב

בכדי חייו אמר [א]הכא בתלמידי חכמים עסקינן טעמא מאי גזור רבנן [ב]שמא ילמוד ממעשיו וכיון דתלמיד חכם הוא לא ילמוד ממעשיו איכא דמתני לה להא דרב הונא אהא דתני רב יוסף [ג]אם כסף תלוה את עמי את העני עמך [ד]עמי ונכרי עמי קודם עני ועשיר עני קודם ענייך ועניי עירך ענייך קודמין עניי עירך ועניי עיר אחרת עניי עירך קודמין אמר מר עמי ונכרי עמי קודם פשיטא אמר רב נחמן אמר לי הונא לא נצרכא דאפילו לנכרי ברבית ולישראל בחנם תניא אמר ר' יוסי [ה]בא וראה סמיות עיניהם של מלוי ברבית [ו]אדם קורא לחבירו רשע יורד עמו לחייו והם מביאין עדים ולבלר וקולמוס ודיו וכותבין וחותמין פלוני זה כפר באלהי ישראל תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר כל מי שיש לו מעות ומלוה אותם שלא ברבית עליו הכתוב אומר [ז]כספו לא נתן בנשך ושוחד על נקי לא לקח עושה אלה לא ימוט לעולם הא למדת [ח]שכל המלוה ברבית נכסיו מתמוטטין והא קא חזינן דלא מוזפי ברבית וקא מתמוטטין אמר רבי אלעזר הללו מתמוטטין ועולין והללו מתמוטטין ואינן עולין [ט][י]למה תביט בוגדים תחריש כבלע רשע צדיק ממנו אמר רב הונא צדיק ממנו בולע צדיק גמור אינו בולע תניא רבי אומר גר צדק האמור לענין מכירה וגר תושב האמור לענין רבית אינו יודע מה הוא גר צדק האמור לענין מכירה דכתיב [יא]וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך [יב]ולא לך אלא לגר שנא' [יג]לגר ולא לגר צדק אלא לגר תושב שנא' [יד]לגר תושב [טו]משפחת גר זה הנכרי כשהוא אומר או לעקר זה הנמכר לעבודת כוכבים עצמה אמר מר ולא לך אלא לגר שנא' לגר למימרא דגר קני עבד עברי ורמינהי [טז]אין הגר נקנה בעבד עברי [יז]ואין אשה וגר קונין עבד עברי גר לא נקנה בעבד עברי [יח]ושב אל משפחתו בענין והא ליכא ואין אשה וגר קונין עבד עברי אשה לאו אורח ארעא גר נמי גמירי דמקני קני דלא מקני לא קני אמר רב נחמן בר יצחק אינו קונה ודינו כישראל אבל קונה ודינו כנכרי דתניא [יט]הנרצע [כ]והנמכר לנכרי אינו עובד לא את הבן ולא את הבת אמר מר ואין אשה וגר קונין עבד עברי נימא דלא כרבן שמעון בן גמליאל דתניא [כא]אשה קונה את השפחות ואינה קונה את העבדים רבן שמעון בן גמליאל אומר אף קונה את העבדים אפילו תימא רבן שמעון בן גמליאל ולא קשיא כאן בעבד עברי כאן בעבד כנעני עבד עברי צניע לה עבד כנעני פריץ לה אלא הא [כב]דתני רב יוסף [כג]ארמלתא לא תרבי כלבא [כד]ולא תשרי בר בי רב באושפיזא בשלמא בר בי רב צניע לה אלא כלבא כיון דמסריך בה מירתתא אמרי כיון דכי שדיא ליה אומצא מסריך בתרה אמרי אינשי משום אומצא דשדיא ליה הוא דמסריך גר תושב האמור לענין רבית מאי היא [כה]דכתיב [כו]וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך אל תקח מאתו נשך ותרבית ויראת מאלהיך וחי אחיך עמך ורמינהי [כז]לוין מהן ומלוין אותן ברבית וכן בגר תושב אמר רב נחמן בר יצחק מי כתיב אל תקח מאתם מאתו כתיב מישראל תנו רבנן אל תקח מאתו נשך ותרבית אבל אתה נעשה לו ערב

לנכרי שרי ועי"ל דבני נח לא הוזהרו מן הרבית וההוא גברא דלא קם בנקעת דורא זה לא היה עונש שלא היה שעת תמיית כל המתים ולא נענש זה יותר משאר מתים שלא מיו באותה שעה אלא חביריו זכו בשביל שנזהרו מן הרבית אע"פ שלא נצטוו כמו שקיימו אבותינו את התורה אע"פ שלא ניתן להם:

אדם קורא לחבירו רשע יורד עמו לחייו. כתוב בתשובות הגאונים בשם רב צדוק גאון יורד עמו לחייו רשאי לשרוף שלים תבואתו ומימה גדול מצין לו זה:

הא חזינן דלא עבדי הכי ומתמוטטים. וא"ת דלמא משום שאר עבירות הכתובים באותו פסוק ושוחד על נקי לא לקח וי"ל דפריך דחזינן דליקים גמוריס נמי מתמוטטין א"נ לר"ע פריך דדריש בסוף מכות (דף כד. ע"ש) עושה אלה עושה אחת מכל אלה לא ימוט:

או לעקר זה הנמכר לעבודת כוכבים עצמה. וא"ת למ"ל למכתב בתר עקר משפחת גר דהיינו נכרי כיון דנמכר לעבודת כוכבים א"כ נמכר לנכרי וי"ל דה"א לעבודת כוכבים של ישראל כגון פסלו של מיכה א"נ אי לאו דכתיב משפחת גר ה"א דעקר היינו נכרי אבל אין לתרץ דאלטריך משום גאולת קרובים דמגר תושב נפיק כ"ש נכרי:

אינו עובד לא את הבן ולא את הבת. אגב בן נקט בת דאפילו נמכר לישראל אינו עובד את הבת: **לא** תרבי בלבא. משום לזות שפתים בעלמא לפי שהולך אחרייה שלא נחשדו ישראל על הזכור ועל הבהמה וגם אין אסור להתייחד: מצאו

אדם קורא לחבירו רשע יורד עמו לחייו. מוחר לשנאתו ואף למעט פרנסתו ולירד לאומנתו (קדושין כח:). ולא לך אלא לגר. בקדושין (כ.) הוא ובערכין (ל:) כמה קשה אנקה של שביעית, אדם שנשא ונותן בפירות שביעית סוף מוכר את עצמו, שנאמר ונמכר לך ולא לך וגו' (ב"ק קיג:). שנאמר לגר. פרשה אחרת היא הסמוכה לנמכר לך וכי תשיג יד גר ומושב עמך וגו' (קדושין כ:). זה הנמכר לעבודת כוכבים עצמה. לחטוב עצים ושאב לרכיה ולא נשם אלהות (שם כ:). ארמלתא לא תרבי כלבא. שמא מתאוה ותביעינו עליה (ע"ז כב:). ולא תשרי בר בי רב באושפיזא. דאנגב לצניע לא מירתתא שיגיע קול אם תינעל לו (שם). כיון דכי שדיא ליה אומצא מסריך בתרה. כל שעתא, לא מירתתא דבגרה לו מסריך בתרא ממיר אמרי אינשי אומצא הוא דשדיא ליה. אומצא מעט כשר (שם).

עין משפט נר מצוה

קי א מיי' פ"ה מהלכות מלוה ולוה הלכה ב סמג לאוין קנג טוש"ע י"ד סי' קנט סעיף א:

קיא ב מיי' שם הל' ז סמג לאוין קנב טוש"ע מ"מ סי' לז סעיף א:

קיב ג מיי' פ"ד שם הלכה ז סמג שם טוש"ע י"ד סי' קס סעיף ב:

קיג ד טוש"ע שם:

קיד ה ו מיי' פ"א מהלכות עבדים הלכה ב טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף יט:

קטו ז מיי' שם פ"ג הלכה ז סמג עשין סב:

קטז ח מיי' שם פ"ג הל' יג סמג שם:

ט [מיי' פ"ט מהל' עבדים הל' ו טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף יט]:

קיז י מיי' פכ"ב מהל' איסורי ביאה הל' טז סמג לאוין קכו טוש"ע אה"ע סי' כב סעיף יח:

קיח כ מיי' שם ושיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף יח:

מוסף רש"י

אדם קורא לחבירו רשע יורד עמו לחייו. מוחר לשנאתו ואף למעט פרנסתו ולירד לאומנתו (קדושין כח:). ולא לך אלא לגר. בקדושין (כ.) הוא ובערכין (ל:) כמה קשה אנקה של שביעית, אדם שנשא ונותן בפירות שביעית סוף מוכר את עצמו, שנאמר ונמכר לך ולא לך וגו' (ב"ק קיג:). שנאמר לגר. פרשה אחרת היא הסמוכה לנמכר לך וכי תשיג יד גר ומושב עמך וגו' (קדושין כ:). זה הנמכר לעבודת כוכבים עצמה. לחטוב עצים ושאב לרכיה ולא נשם אלהות (שם כ:). ארמלתא לא תרבי כלבא. שמא מתאוה ותביעינו עליה (ע"ז כב:). ולא תשרי בר בי רב באושפיזא. דאנגב לצניע לא מירתתא שיגיע קול אם תינעל לו (שם). כיון דכי שדיא ליה אומצא מסריך בתרה. כל שעתא, לא מירתתא דבגרה לו מסריך בתרא ממיר אמרי אינשי אומצא הוא דשדיא ליה. אומצא מעט כשר (שם).

מסורת הש"ס

א) [עירובין סב.:], ב) קידושין כח., ג) ברכות ז: מגילה ו: [ע"ש], ד) קידושין כ. ב"ק קיג: [ערכין ל:], ה) [יומא מו.], ו) קידושין יח:, ז) ע"ז כב:, ח) [לעיל ע:], ט) [ויקרא כה], י) [כתובות קדושין פב.].

תורה אור השלם

1 אם כסף תלוה את עמי את העני עמך לא תהיה לו כנשה לא תשימון עליו נשך:
שמות כב כד

2 כספו לא נתן בנשך ושחד על נקי לא לקח עשה אלה לא ימוט לעולם:
תהלים טו ה

3 טהור עינים מראות רע והביט אל עמל לא תוכל למה תביט בוגדים תחריש בבלע רשע צדיק ממנו:
חבקוק א יג

4 וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך לא תעבד בו עבדת עבד:
ויקרא כה לט

5 וכי תשיג יד גר ותושב עמך ומך אחיך עמו ונמכר לגר תושב עמך או לעקר משפחת גר:
ויקרא כה מז

6 ויצא מעמך הוא ובניו עמו ושב אל משפחתו ואל אחוזת אבתיו ישוב:
ויקרא כה מא

7 וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך: אל תקח מאתו נשך ותרבית ויראת מאלהיך וחי אחיך עמך:
ויקרא כה לה-לו

גליון הש"ס

גמ' אין הגר נקנה בע"ע. עיין ב"ב דף י"ג ע"א כרש"י ד"ה ה"ג ומתוס' שם ד"ה כופים וכ"ש. ועיין גיטין דף מ"א ע"א תוס' ד"ה ליטא: שם דבתיב וכי ימוך. עיין לקמן דף קיח ע"ב תוס' ד"ה מגרן:

מצאו ישראל אחר אמר לו תנם לי ואני אעלה לך בו׳. ואם תאמר מאי איריא ואני אעלה לך אפילו אמר אני אעלה לנכרי אסור דלא שרי אלא בהעמידו אצל נכרי כיון דמלוה מעותיו לחבירו כדי שיפרע לנכרי רבית בשבילו פשיטא דהוי רבית דאפילו לא היה המלוה מייב לנכרי רבית כיון דמשכר הלואה נותן לנכרי הרבית ע״פ המלוה הרי הוא כנותן למלוה עצמו מדין ערב כמו תן מנה לפלוני ואקדם אני לך דמקודשת מדין ערב בפ״ק דקדושין (דף ז.) וכן קשה בסיפא וי״ל דנקט לך משום העמידו לאשמועינן דישא דאפילו מקבל ישראל רבית שרי כיון שמקבלו בשביל נכרי וכן בסיפא כשהעמידו אצל ישראל אסור אפילו מקבל הנכרי רבית:

בשלמא סיפא לחומרא. תימה אמאי לא הוי רבית גמור כשהעמידו אצל ישראל אפילו מקבל הנכרי רבית שהרי נעשה ישראל שני שלוחו של ראשון לקבל מוכו מידו של נכרי וי״ל דאפילו שיוכל לזכות לחבירו במציאה הכא אין קבלתו מן הנכרי זוכה לישראל מחבירו דנהי אם היה נכרי מפקיד מעותיו היה יכול לזכות לחבירו השתא מיהא שהנכרי אינו מפקידן אלא בא לזכות מעותיו למלוה על ידי זה הלוה אין לו כח לזכות שאם כן היה ישראל המקבל שלוחו של נכרי לזכות במעותיו של ישראל ואין שליחות לנכרי וה״ל להיות מותר אפי׳ העמידו אצל ישראל אי לאו דלחומרא אמרינן דיש שליחות לנכרי אלא דישא אמאי שרי בהעמידו אצל הנכרי כיון דאין שליחות לנכרי נמצא דישראל שני לא זכה בקבלתו לנכרי ואינו חייב לנכרי כלום אלא לישראל וכשנותן רבית לנכרי הרי הוא נותן עבור ישראל המלוה ופוטרו נגד הנכרי והוי כנותן לישראל עצמו ומשני דאמר ליה הניחס ע״ג קרקע והפטר והלוה יטלם מעל גבי קרקע בגיווי הנכרי להתחייב לו קרן ורבית ואפילו שלא הפקיר ישראל המעות כשנתנם ע״ג קרקע והוי עדיין שלו כשנטלם ישראל שני מכל מקום כשפורע לנכרי רבית אינו בשביל ישראל ראשון שהרי כבר פטרו הנכרי אבל כשלא הניחס ע״ג קרקע אלא אמר תן לפלוני ישראל והפטר ואני אתנה עמו שיתן לי קרן ורבית היה אסור אע״פ שעתה נמי אינו פורע לו רבית לפטור את הראשון שהרי כבר פטרו הנכרי מכל מקום כיון שקבל המעות מיד ישראל הראשון שהיה עד עתה המעות באחריותו נראה כנותן לו רבית אע״פ שאינו מתנה עמו אלא הנכרי:

בגון שנשא ונתן ביד. אומר רבינו תם דהשתא תו לא אמרינן סיפא לחומרא כדהוה אמרינן מעיקרא אלא מיירי נמי כגון שנטל ונתן ביד שקיבל ישראל המעות מן הנכרי ונתנם לחבירו וקמ״ל דלא אמרינן אדעתא דנכרי גמר ומקני ליה וה״נ איכא בשלמא בס״פ ארבעה אחין (יבמות דף לד.) דלא קאי גבי בשלמא כולהו משכחת להו דשוו שליח ומתוך פ״ה ור״ח משמע דלעולם סיפא לחומרא כתוב בירושלמי שראוהו נכרי לאפוטרופוס או סנטר מותר לגזות ממנו ברבית ונכרי שמנהו ישראל אפוטרופוס או סנטר אסור לגזות ממנו ברבית מעותיו של נכרי שמופקדין ביד ישראל אסור לגזות ממנו ברבית מעותיו של ישראל שמופקדין ביד נכרי מותר לגזות ממנו ברבית זה הכלל כל שהוא באחריות ישראל אסור באחריות נכרי מותר ובתשובה אחת כתב רבינו תם דהיתר גמור הוא כהאי גוונא שישלח ישראל הלוה משכנותיו על ידי נכרי או על ידי עבדו והמלוה יקבל משכונות מיד נכרי ויתן המעות לנכרי או אפי׳ לישראל אך שיאמר המלוה אני (א) מלוה לך בשביל הנכרי ולא יהא סומך המלוה כלל על הלוה כ״א על המשכונות והלוה הוא מסולק מן המשכון שהרי אם אבד אין לו דין ודברים עם המלוה שהרי לא קבלו אלא מיד נכרי [ב] ומותר לישראל להיות ערב בשביל נכרי דישראל המלוה לא בתר ערבא אזיל אלא בתר לוה אזיל ואי לא יפרע הנכרי יפרע הערב הקרן והרבית דהשתא הוא דמוזיף לנכרי:

שטר

ערב למאן אילימא ערב לישראל (ג) והא תנא (ד) אלו עוברין בלא תעשה המלוה והלוה הערב והעדים אלא לנכרי (ה) וכיון דדיניה דנכרי דאזיל בתר ערבא איהו ניהו דקא שקיל מיניה רביתא אמר רב ששת (ו) שקיבל עליו לדון בדיני ישראל אי קיבל עליו לדון בדיני ישראל רבית נמי לא לשקול אמר רב ששת שקיבל עליו לזו ולא קיבל עליו לזו: מלוה ישראל מעותיו של נכרי מדעת הנכרי כו׳: תנו רבנן מלוה ישראל מעותיו של נכרי מדעת הנכרי אבל לא מדעת ישראל כיצד (ז) ישראל שלוה מעות מן הנכרי ברבית וביקש להחזירם לו מצאו ישראל אחר ואמר לו תנם לי ואני אעלה לך בדרך שאתה מעלה לו אסור ואם העמידו אצל נכרי מותר וכן (ח) נכרי שלוה מעות מישראל ברבית וביקש להחזירם לו מצאו ישראל אחר ואמר לו תנם לי ואני אעלה לך בדרך שאתה מעלה לו מותר ואם העמידו אצל ישראל אסור בשלמא סיפא לחומרא אלא רישא כיון דאין שליחות לנכרי איהו ניהו דקא שקיל מיניה רביתא אמר רב הונא בר מנוח משמיה דרב אחא בריה דרב איקא הכא במאי עסקינן (ט) כגון דאמר ליה הניחם (י) על גבי קרקע והיפטר אי הכי מאי למימרא אלא אמר רב פפא (כ) כגון שנטל ונתן ביד ואכתי מאי למימרא מהו דתימא נכרי גופיה כי עביד אדעתא דישראל קא גמיר ויהיב קמ״ל רב אשי אמר כי אמרינן אין שליחות לנכרי הני מילי בתרומה אבל בכל התורה כולה יש שליחות לנכרי והא דרב אשי (כא) ברותא היא מאי שנא תרומה דלא דכתיב (יא) אתם גם אתם (יב) מה (יג) אתם בני ברית אף שלוחכם נמי בני ברית (יד) שליחות דכל התורה כולה נמי מתרומה גמרינן לה אלא דרב אשי ברותא היא איכא דאמרי אמר רב אשי כי אמרינן אין שליחות לנכרי הני מילי אינהו לדידן אבל אנן לדידהו הוינא להו שליח והא דרב אשי ברותא היא מ״ש אינהו לדידן דלא דכתיב אתם גם אתם לרבות שלוחכם מה אתם בני ברית (טו) אף שלוחכם בני ברית אנן לדידהו נמי מה אתם בני ברית קאמר אלא הא דרב אשי ברותא היא רבינא אמר נהי דשליחות לנכרי לית ליה זכיה (טז) מדרבנן אית ליה מידי דהוי אקטן קטן לאו אף על גב דלית ליה שליחות אית

ערב למאן. מי הוא המלוה שאני מותר לעשות לו ערב: **אלו עוברין.** משום לא תשימון (שמות כב): **והא כיון דנכרי כאר ערבא אזיל.** אינו תובע אלא את הערב: **הוא ניהו דשקיל רבית.** ערב זה הלוה מן הנכרי ומחזר והלוה לישראל: **לדון בדיני ישראל.** [א] יתבע מן הלוה תחלה וכשלא ימצא אצלו יגבה מן הערב והשתא אין הערב לוה מתחילה הלכך כי פרע לנכרי ההיא שעתא הוא דאוזיף לחבריה ומאי דמוזיף ליה שקיל מיניה: **אסור.** דהוא ניהו דקא מוזיף ליה ברבית: **ואם העמידו אצל נכרי.** אע״פ שישראל נותנו לחבירו במלות הנכרי: **מותר.** דשלוחו הוא: **ואם העמידו אצל ישראל אסור.** ואף על פי שקיבלם זה מיד נכרי משום דנכרי שליח של ישראל ושלוחו של אדם כמותו: **בשלמא סיפא.** דקתני אם העמידו אצל ישראל אסור דמשמע שנכרי זה משוב שלוחו של ישראל מומרא דרבנן הוא למיסר. דהא דקי״ל דשלוחו של אדם כמותו בשולח ישראל ושליח ישראל נאמר דמתרומה גמרינן בפרק שני דקדושין (דף מא:) אתם גם אתם (יז) לרבות שלוחכם מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית: **אלא רישא.** דקתני אם העמידו אצל נכרי מותר: **כיון דאין תורת שליחות לנכרי.** וישראל מישראל קיבלם הוא ניהו דשקיל רבית: **דאמר לו נכרי.** לישראל ראשון: **הניחם על גבי קרקע והפטר.** וכן עשה ומשם נטלם ישראל שני: **כגון שנטל ונתן הנכרי ביד.** וקבלם מן הראשון ונתנם לשני: **אדעתא דידיה דישראל.** שהרי הוא הניחם אצלו והוי נכרי שלוחו ונחמיר מדרבנן למיסר כדמתמרינן בסיפא: **שליחות דכל התורה כולה.** שיהא שלוחו כמותו: **מתרומה גמרינן לה.** בקדושין (יח): **אבל אנן לדידהו.** כגון רישא דבריתא הוי שליח וסיפא לחומרא כדאמרן: **אנן לדידהו נמי.** מה אתם בני ברית ואתם היינו שולחים לא נאמרה שליחות אלא בשולח ישראל ושליח ישראל. מאן דגרים הכא אף שלוחכם בני ברית משתמש: **וכיה מדרבנן אית ליה.** שיהא ישראל זוכה לעורך נכרי הלכך ההוא ישראל זוכה ליה מדרבנן בהלואה זו מישראל (יח) שני: קטן לית ליה שליחות דכי כתב שליחות בגדול כתב ברשות לתרוס שיהא הקדשו הקדש ודיבורו חל דגבי הקדשות ונדרים אית ליה כתיב (יט) וגבי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו וגו׳ (שמות כה): אית

(א) תוס׳ ד״ה כגון וכו׳ שיאמר המלוה אני פורע לך בשביל:

(ב) תוס׳ ד״ה מחר: **תוס׳ ר״ה מצאו** וכו׳ בנותן למלוה עצמו. עיין לעיל דף מז ע״ב תוס׳ ד״ה לפפק:

(א) רש״י ד״ה לדון בדיני ישראל יתבע כו׳. ע״ב וכ״ל ש״מ. והרשב״א כתב דאינו אסור אלא בערב שלוה דון שאין דיני עם הלוה כלל. מ״מ (ועמ״ש רבינו ביו״ד סי׳ ק״ע ס״ק כ׳ ה״ו): [ב] תוס׳ סד״ה כגון. ומיתר לישראל כו׳. ע״כ הראב״ד מולק ע״ז ועי׳ לת״ם:

(ג) [ע״ל והתנן], (ד) נקמן עה:, (ה) ע״ל בדומה [ועי׳ מ״ש לעיל מ. כשם הערוך], (ו) קידושין מא: [ובטיו כג:], (ז) שינו ג׳ בתוס׳ כתובות יא. ד״ה מטבילין וע״ע בתוס׳ סנהדרין סח: ד״ה קטן], (ח) [ומבדר יח], (ט) [דף מא:], (י) גי׳ ר״מ ראשון, (כ) [ויקבל כו׳ במדבר לו], (כא) ע״ל לפדות המשכנות לנכרי אם אפילו לישראל אך שיאמר למלוה אני פורע בשביל הנכרי כו׳. רש״ל,

(ל) תוס׳ ד״ה כגון וכו׳ שיאמר המלוה אני פורע לך בשביל:

(מ) תוס׳ ד״ה מצאו וכו׳ בנותן למלוה עצמו. עיין לעיל דף מז ע״ב תוס׳ ד״ה לפפק:

(נ) ע״ג קרקע **והפטר.** עיין נקמן דף קיב ע״ב תוס׳ ד״ה מחר: **תוס׳ ר״ה מצאו** וכו׳ בנותן למלוה עצמו. עיין לעיל דף מז ע״ב תוס׳ ד״ה לפפק:

(ס) [ע״ל והתנן], (ע) נקמן עה:, (פ) ע״ל בדומה [ועי׳ מ״ש לעיל מ. כשם הערוך], (צ) קידושין מא: [ובטיו כג:], (ק) [שינו ג׳ בתוס׳ כתובות יא. ד״ה מטבילין וע״ע בתוס׳ סנהדרין סח: ד״ה קטן], (ר) [ומבדר יח], (ש) [דף מא:], (ת) גי׳ ר״מ ראשון, (תא) [ויקבל כו׳ במדבר לו], (תב) ע״ל לפדות המשכנות לנכרי אם אפילו לישראל אך שיאמר למלוה אני פורע בשביל הנכרי כו׳. רש״ל,

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה כגון וכו׳ שיאמר המלוה אני פורע לך בשביל:

גליון הש״ס

גמ׳ ע״ג קרקע **והפטר.** עיין נקמן דף קיב ע״ב תוס׳ ד״ה מחר: **תוס׳ ר״ה מצאו** וכו׳ בנותן למלוה עצמו. עיין לעיל דף מז ע״ב תוס׳ ד״ה לפפק:

הגהות הגר״א

[א] רש״י ד״ה לדון בדיני ישראל יתבע כו׳. ע״ב וכ״ל ש״מ. והרשב״א כתב דאינו אסור אלא בערב שלוה דון שאין דיני עם הלוה כלל. מ״מ (ועמ״ש רבינו ביו״ד סי׳ ק״ע ס״ק כ׳ ה״ו): [ב] תוס׳ סד״ה כגון. ומיתר לישראל כו׳. ע״כ הראב״ד מולק ע״ז ועי׳ לת״ם:

מסורת הש״ם

קיט א ב מיי׳ פ״ה מהלכות מלוה ולוה הלכה ה סמג לאוין קנב טוש״ע י״ד סי׳ קע סעיף ה:

קכ ג מיי׳ שם הלכה ג סמג שם טוש״ע י״ד סי׳ קפח סעיף ה:

קכא ד מיי׳ שם הל׳ ד טוש״ע שם סעי׳ ו:

קכב ה ו מיי׳ שם הל׳ ג טוש״ע שם סעיף ה [ג ג]:

קכג ז מיי׳ פ״ד מהל׳ תרומות הלכה ה:

קכד ח ט מיי׳ פ״ב מהלכות שלוחין ושותפין הלכה ה טוש״ע ח״מ סי׳ קפח סעיף ה:

קכה י מיי׳ שם הל׳ ג טוש״ע שם סעיף ג:

תורה אור השלם

ו כֵּן תָּרִימוּ גַּם אַתֶּם תְּרוּמַת יְיָ מִכָּל מַעַשְׂרֹתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּנְתַתֶּם מִמֶּנּוּ אֶת תְּרוּמַת יְיָ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן:
במדבר יח כח

אית ליה זכיה. דתנן זכין לקטן בפרק מי שמת (כ"ג דף קנ:): **וזקפן עליו במלוה.** לאחר זמן מיסב עמו על הרבית וזוקף הכל ביחד במלוה וכתב לו שטר עליהם כך וכך אני חייב לפלוני: **וגובה אם הרבית.** דמשעת זקיפה הוי כגבוי: **כיון כך וכיון כך.** אסיפא פליג וטעמא כדמפרש ואזיל שלא יאמרו כו': **שטר שיש בו רבית.** שכתוב בו פלוני לוה מפלוני מנה ברבית כך וכך לזמן פלוני: **המוקדמין.** למלוה: **פסולין.** דבעי למיטרף לקוחות מזמן הכתוב בו ועדיין לא הלוה ושטר הלקוחות קודם למלוה וזה מוציא שטרו והוא קודם והוא שקר: **פסולים.** ואינו טורף מן המשועבדין ואפי' מן המאוחר למלוה: **ר"מ היא.** דקנים היתירא אטו איסורא: **שמא יגבה מן זמן ראשון.** דאיכא דלא מסיק אדעתיה לדקדק כל כך בזמן הלוואה לומר למלוה שטרך מוקדם ומקחי קדם להלוותך: **פרדיסא.** כרם: **כבישנא.** אטמין: **ואמינא לקוחה היא בידי.** ואבד שטר המכירה ואבא מכח חזקה של ג' שנים דכולי האי לא מצינא למיזדהר בשטרא: **אזל.** בעל הכרם: **אקנייה.** בתתנה בעדים: **לבנו קטן.** כדי שלא תהא מכירתו מכירה שכשיוציא שטר מכירתו זה יוציא שטר מתנתו ולא גילה הדבר: **זווי.** מעות שהוא תובע ממנו שמוציא עליו שטר שמכרת לי כרם שאין שלך וקבלת מעותיי ד) וכתבת לי אחריות: **כמלוה בשטר דמו.** דהא כתב ליה אחריות: מודה

שטר שיש בו רבית קונסין אותו ואין גובה **לא את הקרן ולא את הרבית.** פריב"ס דאין גובה ממשעבדי אבל מבני חרי גבי ע"פ אותו השטר דעדיים אינם פסולים דאינם עדי חתם דאין מרויחים כלום בדבר וקשה דתניא בתוספתא [פ"ה] דמכלתין המולא שטר שיש בו רבית יקרעינו בא לב"ד יקרעוהו והשתא אי גבי ביה מבני חרי אמאי יקרעוהו ימתינו עד שיגבה בו קודם וי"ל שאסור להשהותו מיהו נראה דר"מ קנים לגמרי ולא גבי ביה כלל כמו שטרי חוב המוקדמים דמוקמינן בסמוך כר"מ ואף על גב שגם שם פי' בקונטרס דאין פסולין אלא לגבות ממשעבדי אין נראה דפסולין משמע דלא גבי ביה כלל והא דפריך נהי דלא גבי מזמן ראשון ליגבי מזמן שני הוה מצי למימר נמי נהי דלא גבי ממשעבדי ניגבי מבני חרי אלא רבותא פריך דאפי' ממשעבדי ניגבי מזמן שני ובסמוך דפריך אעובדא דפרדיסא אלא הא דאמר רבי יוחנן גזירה שמא יגבה מזמן ראשון נימא דלא ניתן ליכתב ולא משני משום דטעמא דלא ניתן ליכתב לא מהני אלא דלא גבי ממשעבדי משום דס"ל דודאי מהני לפוסלו לגמרי ולא גבי ביה כלל והא דלא מיבעיא ליה אלא אי גבי ממשעבדי אבל מבני חרי פשיטא ליה דגבי אף על גב דלא ניתן להיכתב התם הוא דפשיטא ליה דגבי היינו משום שהמוכר היה מודה לוקח שלא פרע ועוד נראה דאפי' יש עדים אחרים או שחייב מודה אפ"ה קנים ר"מ דהכי משמע דאין גובה קרן דומיא דרבית ובתוספתא (שם) נמי משמע דאפילו במלוה על פה קנים דקתני המלוה את חבירו ברבית ובא לפני ב"ד קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הרבית שהיה ר"מ אומר שטר שיש בו רבית כו' ובפ' המניח (ב"ק דף ל:) נמי מדמיין לההוא דקנסו גופן משום שבתן דמפסיד גוף הממון הוא הדין דקנים בגוף המלוה אע"פ שיש לדחות דהתם עבירה נעשית בגוף הממון יותר מכאן דכאן עיקר עבירה בשטר כדאמרינן התם משעת כתיבה עבד ליה שומא ולכך לא קנסו אלא בשטר ומיהו רבנן נראה דודאי לא קנסו כלל ומשמע לכאורה דגבי לרבנן בשטר קרן אפילו ממשעבדי ור"מ נמי לא פליג אלא משום דקנים ותימה דאמאי אין העדים פסולים כיון שעוברים על לא תשימון (שמות כב) אע"פ שאין מרויחים יש להם לפסול מידי דהוה אעבריין אוכל נבילות להכעיס דקי"ל (סנהדרין דף מז.) כאביי דפסול והא דלא משיב להו בפרק זה בורר (שם דף כד:) ה"נ לא משיב ליה אלא הוי בכלל מלוה הבאה ברבית כדמפרש התם מלוה הבאה ברבית והוא הדין נמי עדים בכלל ואין לפרש כגון שאין רבית מפורש בשטר אלא כתב סתם פלוני חייב לפלוני מנה וכללו הקרן עם הרבית והעדים לא ידעו דא"כ בסמוך דקאמר ר' יוחנן דמודו רבנן בשטרי חוב המוקדמין גזירה שמא יגבה מזמן ראשון ה"נ נגזור שמא יגבה רבית בתוספת קרן ואין לומר נמי דכיון שהרבית מפורש בשטר אין העדים עוברין על לא תשימון כיון דיודעין העדים דבית דין לא יגבו על ידם רבית ולכך השטר כשר והא דתנן במתני' (לקמן דף עה:) דעדים עוברין היינו כשאין ניכר הרבית בשטר ויודעים עדים שיש בו רבית דהא אהאי שטרא גופי' אמרי' בפרק המניח (ב"ק דף ל:) ובפרק המוכר פירות (ב"ב דף לד: ושם ד"ה וחכמים) דמשעת כתיבה עבד ליה שומא וי"ל דאיירי הכא ברבית דרבנן ולא מיפסלו באיסור דרבנן כיון שאין מרויחים כלום אע"פ שבעבירה דאורייתא היו נפסלים אי נמי אפי' ברבית דאורייתא יש להכשיר דשמא לא תשימון לאינשי במלוה משמע להו ולא בעדים ולכך כשרים כדאמרינן נמי (לעיל דף ה:) לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו אבל קשה הא דשטרי חוב המוקדמים היאך העדים כשרים דמוקמינן לה כר"מ אבל לרבנן גובה מזמן שני ולר"מ נמי היה גובה אי לאו משום דקנים ורבי יוחנן נמי לא קאמר דפסולים לרבנן אלא משום גזירה שמא יגבה מזמן ראשון והלא העדים הללו במתכוין חתמו שקר והקדימו את הזמן וי"ל כגון שיש עדים שמעידין עליהם שהיו אנוסים מחמת נפשות או כגון שאומרים טעינו בשנת המלך אי נמי (ג) בשיפורא דין מלא אין חסר ולא הזכירו בשטר בכמה בשבת אלא בכמה בחדש:

קונסין אותו ואינו גובה וכו'. ואע"ג דאמרי' בפ' אע"פ (כתובות דף ו"ס:) הלכה כר"מ בגזירותיו היינו דוקא בגזירותיו ולא בקנסותיו והכא קנס הוא דכה"ג נמי פסקו בהלכות [גדולות] כרבנן דר"מ במעוברת חבירו ומינקת חבירו דאם נשא יולא לכשיגיע זמנו לכנוס יכנוס ולא כר"מ דאמר לא יחזיר עולמית ז)(סוטה דף כו.) דהוי קנסא ורמיה מדבעי בהחולץ (יבמות דף לז.) אם אינסבא לכהן (לא) [אי] החמירו לגרש כיון שאינו יכול לחזור ולכנוס דגרושה אסורה לכהן [וע"ע תוס' זבחים קד. ד"ה א"ר עקיבא]: **אמר אביי לאו היינו דרבי אסי דאמר רבי אסי כו'.** תימה מה ענין דר' אסי לכאן וי"ל דהכא לא מיבעיא ליה אי גבי ממשעבדי אי לא אלא משום דפשיטא ליה דנאמן לומר פרעתי משום דלא ניתן ליכתב ומיבעיא ליה אי לא גבי ממשעבדי כיון דאין השטר מועיל אלא ע"פ הודאתו או דילמא גבי ועל זה בא לחני להניא מדרבי אסי דכי היכי דמודה בשטר מהניא הודאתו לגבות ממשעבדי אע"פ שאם היה אומר מזויף הוא היה צריך קיום ה"נ הכא גבי פרדיסא ולא שייך כאן לגרוס אין צריך לקיימו אלא גרסי' לאו היינו דרבי אסי דאמר ר' אסי מודה בשטר שכתבו גובה מנכסים משועבדים ולפי זה כשמקשה על רבא מהניא דלשבח קרקעות בלא רבא היה יכול להקשות מיד לכ"ע מ"ש הכא דנאמן לומר פרעתי ובגמלא שאינו נאמן כל זמן ששטר מכר בידו אלא נטר עד לנסוף ומקשה על רבא מגביית משעבדי השני בפירוש ח)בברייתא:

יזיף

מסורת הש"ס

א) ב"ק ל: ב"ב לד:, ב) לעיל ח. סנהדרין לב. שביעית פ"י [מ"הא] ר"ה ב. ת. ב"ב קנ: קעא: (יבמות קכב), ג) [ב"ב מ:], ד) בס"מ: מעותיו, ה) [דף כה.], ו) [מ. ובעירובין מז.], ז) [יבמות לו:], ח) ל"ל הברייתא. רש"ל.

הגהות הב"ח

(א) גמ' פרדיסא לאכריה לעשר שנים אלא תנא: (ב) תוב: ד"ה שטר וכו' אי נמי בעיבורא בין מלא:

מוסף רש"י

שטר שכתוב בו רבית. שכתוב בו שלוה ברבית (ב"ק ל:) פלוני לוה מפלוני מנה במתים עד זמן פלוני (רשב"ם ב"ב מד:). שטרי חוב המוקדמין פסולין. לפי שלא לטרוף לקוחות שלקחו שדה מן הלוה מזמן שכשטר, ושלא כדין הוא שהרי קדמה מכירה להלואה וכשטר מעיד שהלואה קדמה לפיכך קנסוהו מלגבות בו ולא יטרוף אפילו מזמן המלוה ואינו אלא כמלוה על פה שאינו גובה מן המשועבדים (ר"ה ב.) וקנסין היתרא אטו איסורא ופסול אפילו מזמן שני (סנהדרין לב.) אי נמי שנכתב השטר בלחד בניסן וכן כתוב בו בלחד בניסן לוה פלוני מפלוני והוא לא לוה ממנו כלום עד ט"ו בניסן, גם זה מוקדם ופסול, שאין לו לטרוף אלא מזמן ההלואה ואילך, ודלא כאביי דאמר (לעיל יג.) עדיו בחתומיו זכין לו (רשב"ם ב"ב קנז:) ומיהו אם ההלואה היתה בלחד בניסן בפני עדים וקנו מידו להשתעבד נכסי לוה למלוה ולא כתבו את השטר עד ט"ו בניסן וכתבו כי בלחד בניסן, כי האי מוקדם כשר (שם ע"פ ב"ב קעב.). והמאוחרין. שבאו עדים ואמרו אנו יודעים במלוה זו שקדמה לזמן הכתוב כאן, כשרין. דמעליותא היא דהא מחיל ליה לשיעבודא עד השתא (סנהדרין לב.) שכתבו בלחד בניסן וכתבו בתוך השטר בלחד בניסן, וכל שכן אם לוה בניסן ולא נכתב עד אייר, דכשר, שהרי מחל לו שעבוד של חדש שעבר (רשב"ם ב"ב קעא:).

עין משפט נר מצוה

קכו א מיי' פ"ד מהל' זכייה ומתנה הלכה ח טוש"ע ח"מ סי' רמג סעי' יח:

ב [מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף יד]:

קכז ג ד ה מיי' פ"ה מהל' מלוה ולוה הל' ו סמג לאוין קלג טוש"ע י"ד סי' קעא:

קכח ו מיי' שם פ"ד הל' ו ופר' במשנה למלך סמג לאוין קלו טוש"ע ח"מ סי' נב סעי' ג וטוש"ע י"ד סי' קפא סעי' יא:

קכט ז ח מיי' פכ"ג שם הל' ג סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' מג סעי' ז:

ט [מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעיף יב]:

קל י כ מיי' פ"י מהל' מכירה הל' ד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' הה סעי' ז:

קלא ל מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה הל' ח סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' לט סעי' ו וסי' קנ סעיף ג וסעי' ב: